

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ**

**KISA VADELİ SERMAYE HAREKETLERİNİN
VERGİLENDİRİLMESİ**

“TOBIN VERGİSİ”

**HAZIRLAYAN
A.Ufuk Yıldız
İktisat Yüksek Lisans**

Ocak, 2005

ADANA

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	3
2. KISA VADELİ SERMAYE HAREKETLERİNİN YOL AÇTIĞI FİNANSAL KRİZLERİ ÖNLEME KONUSUNDAKİ ÖNERİLER	4
2.1. Döviz Piyasalarının İstikrarına Yönelik Öneriler	4
2.2. Diğer Öneriler	4
3. KISA VADELİ SERMAYE HAREKETLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ VE TOBIN VERGİSİ	5
4. TOBIN VERGİSİ' NİN UYGULANMASI.....	5
5. TOBIN VERGİSİ' NDEDEN BEKLENEN YARARLAR	7
6. TOBIN VERGİSİ' NİN MUHTEMEL ZARARLARI.....	8
7. TOBIN VERGİSİ' NDEDEN İSTİSNA EDİLMESİ DÜŞÜNÜLEN İŞLEMLER.....	9
8. TOBIN VERGİSİ KAPSAMINA GİREN İŞLEMLER	10
9. TOBIN VERGİSİ' NDEDEN ELDE EDİLEBİLECEK GELİR MİKTARI.....	11
10. VERGİ GELİRİNİN DAĞITIMI	11
11. TOBIN VERGİSİ' NİN DİĞER ALTERNATİFLERİ.....	12
11.1. Yabancı Menkul Kıymetlerin Vergilendirilmesi	13
11.2. Tek Taraflı Sermaye Hareketlerinin Vergilendirilmesi.....	13
11.3. Sermaye Kazançlarının Vergilendirilmesi.....	13
12. SONUÇ	14
KAYNAKÇA	15

1. GİRİŞ

Global mali piyasalar günümüz itibariyle oldukça büyük bir derinlik kazanmış bulunmaktadır. Bu piyasalarda oluşan günlük işlem hacmi, mal ticaretinin yaklaşık kırk katına ulaşmaktadır. Bu ise ikili bir yapı ortaya çıkarmakta; bir tarafta reel ekonominin gerçekleri, diğer tarafta paradan para kazanmayı amaçlayan finans kapital dünyası yer almaktadır. Global mali piyasalardaki işlemler, döviz ticareti veya başka menkul kıymetlerin alım-satımı şeklinde gerçekleşmektedir. Ancak bu piyasalardaki en büyük işlem hacmi döviz değişimlerine ait bulunmaktadır.

Kısa vadeli sermaye hareketlerinin meydana getirdiği büyük fon birikimi ve büyük işlem hacminin, gelişmekte olan ülke piyasalarına anlık giriş-çıkışlar yapabiliyor olması ise önemli bir sorun kaynağıdır. Bu giriş-çıkışlar ilgili ülke piyasalarında büyük dalgalanmalar meydana getirmekte, bu dalgalanmalar da finansal krizlerin başlatıcısı olabilmektedir. Uzun vadeli kalkınma ve büyüme amaçlarına ciddi bir katkısı olmayan kısa vadeli sermayenin, girişte ve çıkışta meydana getirdiği olumsuzlukları azaltmak bütün ülkeler açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle kısa vadeli sermaye hareketlerinin yavaşlatılması konusunda atılacak adımlara “Tobin Vergisi” ile başlamanın uygun olacağı söylenebilir.

İlk kez 1972 yılında Princeton Üniversitesi’nde verilen bir konferansta Prof. James Tobin tarafından gündeme getirilen ve onun adıyla anılan Tobin Vergisi, son yıllarda politik iktisat gündeminin çok tartışılan konuları arasına girmiş dolaylı bir vergidir.

Tobin Vergisi’ nin kısa vadeli sermaye hareketlerini etkileyerek, spekülasyon hareketleri önleyeceği ve daha yüksek oranlı getirileri olan uzun vadeli yatırımlar üzerinde daha hafif bir etkiye sahip olacağı belirtilmektedir. Bu çalışmada, Tobin Vergisi genel bir çerçevede incelenecektir.

2. KISA VADELİ SERMAYE HAREKETLERİNİN YOL AÇTIĞI FİNANSAL KRİZLERİ ÖNLEME KONUSUNDAKİ ÖNERİLER

Finansal krizlerin hiç olmaması temennisi sıcak para hareketlerinin hiç olmadığı veya yasaklandığı bir dünyada gerçekleşebilir. Küreselleşen bir dünyada ise bu hareketin durdurulması mümkün değildir. Ancak finansal krizlerle karşılaşmamak ya da karşılaşılan finansal krizleri en az zararla geçiştirebilmek için alınabilecek önlemlere ilişkin öneriler de bulunmaktadır. Bunları döviz piyasalarının istikrarına yönelik öneriler ve diğer öneriler olarak sıralamak mümkündür.

2.1. Döviz Piyasalarının İstikrarına Yönelik Öneriler

Yeni finansal krizlerin olmaması veya olabilecek krizlerin derinleşmemesi açısından döviz piyasalarında alınabilecek önlemler aşağıdaki başlıklar altında tartışılmaktadır.

- i) İşlemlerin vergilendirilmesi (Tobin Vergisi),
- ii) Kurların sabitleştirilmesi veya kur limitlerinin belirlenmesi,
- iii) Katlı döviz kuru uygulaması (Sermaye piyasası işlemleri için ayrı, reel piyasalar için ayrı kur uygulanması),
- iv) Uluslararası bankacılık denetiminin artırılması, sermaye kaçışının engellenmesi,
- v) “Trading Halts” uygulamaları (Kriz ortamında finansal işlem piyasalarının kapatılması),
- vi) “Target Zone” sistemi (Uluslararası işbirliği ile gerçek olmayan kur değişikliklerinin önlenmesi).

2.2. Diğer Öneriler

Finansal krizlerin önlenmesi konusunda diğer öneriler diyebileceğimiz öneriler de bulunmaktadır. Bunlar;

- i) Uluslararası uyarıcı bir sistemin kurulması,

- ii) IMF kotalarının artırılması,
- iii) IMF garantili borçlanma kolaylığı,
- iv) Finansal hareketlerin GATT' a benzer bir süreç çerçevesinde düzenlenmesi.

3. KISA VADELİ SERMAYE HAREKETLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ VE TOBIN VERGİSİ

Tobin Vergisi' nin kökleri Keynes' in bu konudaki düşüncelerine kadar uzanmaktadır. Keynes, finansal piyasalarda uygulanacak işlem vergilerinin kısa vadeli spekülasyonu engelleme ve uzun vadeli yatırımları teşvik etme konusunda potansiyel rolüne dikkat çekmiştir. Hisse senedi piyasasında uygulanacak böyle bir verginin, amacı kısa vadeli alım-satım karı elde etmek olanları etkileyeceğini, temel göstergelere bakarak yatırım yapanları ise etkilemeyeceğini söylemiştir.

Kısa vadeli sermaye hareketlerinin vergilendirilmesi konusunda ortaya atılan önerilerden en çok tartışılanı James Tobin' in ileri sürdüğü işlem vergisidir. Bu vergi uluslararası mali piyasalardaki spekülatif işlemlerin istikrarsızlıklara neden olmasını önlemek için ileri sürülmüş bir politika aracıdır. Tobin, bu vergiyi 1970'li yılların başında ortaya koymuş olduğu halde, önerinin gündemdeki yeri bugün daha da artmış bulunmaktadır. Her ne kadar Tobin, kendi adıyla anılan verginin küreselleşme karşıtları tarafından sahiplenilmesinden rahatsızlık duyduysa da, bu önlem kısa vadeli sermaye hareketlerinin engellenmesi konusundaki önerilerin en başına oturmuştur.

4. TOBIN VERGİSİ' NİN UYGULANMASI

Tobin Vergisi' nin uygulanması oldukça basit bir mantığa dayanmaktadır. Herhangi bir paranın başka bir para birimine dönüştürülmesi işlemleri üzerine düşük oranda bir vergi uygulanacaktır. Tobin, ilk çalışmalarında vergi oranının %0,1 ile %0,5 arasında olmasını önermiş, daha sonra vergi oranının %1' e kadar çıkabileceğini belirtmiştir. Ancak, Tobin' in son önerdiği oran %0,2' dir.

Bu kadar düşük oranlı bir verginin uzun vadeli sermaye yatırımları üzerindeki etkisi ihmal edilebilir düzeydedir. Fakat, vergi kısa vadeli sermaye hareketleri için önemli bir maliyet unsuru oluşturacaktır. Böylece kısa vadeli sermaye hareketlerine belirli bir engel getirilmiş olacaktır.

Bir spekülörün, USD' in Euro' ya karşı değer kazanacağını düşündüğünü varsayalım. Bu durumda, örneğin bir haftalığına 1 milyon Euro satarak 1,1 milyon USD satın alacaktır (Parite 1,1 USD=1 Euro). Eğer öngörülen vadede USD paritesi yükselirse, yani USD, Euro karşısında değer kazanırsa (Parite 1 USD=1 Euro olursa) 1,1 milyon USD' nı 1,1 milyon Euro' ya satarak net 100 bin Euro (%10) kazanç sağlayacaktır. Şüphesiz bu oranda bir spekülatif kazanç normal vergiler ile engellenemez. Ancak, Tobin Vergisi kazanç tutarı üzerinden değil, toplam işlem hacmi üzerinden alınmakta ve spekülatif kazançlar üzerinde ağır yükler oluşturabilmektedir. Yukarıdaki örnekte, %0,5 oranında bir değişim vergisi uygulandığını varsayalım. Bu durumda, alış işlemi yapılırken %0,5 vergi oranı ile 5.000 Euro, satış sırasında da 5.500 USD (5.500 Euro'ya eşit) vergi ödenir. Toplam 10.500 Euro vergi, gerçekleşen kazancın %10,5' ine tekabül eder.

Böyle bir spekülatif kazanç üzerinden ödenecek diğer normal vergiler (Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi vs.) eklense bile bu verginin engelleyici olması zordur. Ancak, bu oranda bir parite değişikliğinin gerçekleşmediği zamanlarda da, döviz alım-satımı yapılması halinde Tobin Vergisi uygulanacaktır. Bu durumda, spekülör USD satın aldığı anda 5000 Euro ve birkaç gün sonra sattığında da 5.500 USD, diğer bir ifadeyle sermayesinin %1'i kadar bir vergiyi, herhangi bir kazanç elde edemese de ödeyecektir.

Eğer beklentinin aksine USD karşısında Euro değer kazanırsa, bir taraftan spekülasyondan zarar edilirken bir de Tobin Vergisi ödenmiş olacaktır.

Tobin Vergisi' nin uygulanması konusundaki yukarıdaki açıklama iki önemli noktayı öne çıkarmaktadır.

Birincisi, işlem sıklığı arttıkça Tobin Vergisi' nin kümülatif maliyeti (efektif vergi oranı) yükselmektedir. Yılda sadece bir kez yapılan bir döviz alım-satımı üzerinde bu verginin maliyeti %1 ($2 \times \%0,5$)' dir. Her ay işlem yapıldığında bu maliyet %12, her hafta yapıldığında %52, her gün yapıldığında ise %240 olmaktadır.

Aşağıdaki tabloda Tobin tarafından formüle edilen biçimde, yılda 240 işlem günü olduğu varsayımıyla, her gün bir kez alım ve aynı tutarda satım yapıldığı durumda yıllık efektif maliyetin ne olacağı belirtilmektedir.

Tablo 1: Tobin Vergisi' nin Yıllık Efektif Oranı (Döviz Kurlarının Sabit Olduğu Varsayımıyla)

Nominal Vergi Oranı(%)	Efektif Vergi Oranı (Yıllık %)					
	1 gün/işlem günü	1 hafta	1 ay	3 ay	1 yıl	10 yıl
0,01	7,3/4,8	1,04	0,24	0,08	0,02	0,002
0,05	36,5/24,0	5,2	1,2	0,4	0,1	0,01
0,1	73/48,0	10,4	2,4	0,8	0,2	0,02
0,15	109,5/72,0	15,6	3,6	1,2	0,3	0,03
0,2	148/96,0	20,8	4,8	1,6	0,4	0,04
0,25	182,5/120,0	26,0	6,0	2,0	0,5	0,05
0,5	365/240	52,0	12,0	4,0	1,0	0,1
1,0	730/480	104,0	24,0	8,0	2,0	0,2

İkinci olarak, vergi bütün spekülâtif işlemleri karsız hale getirmeyecektir. Fakat spekülâtif işlem yapılırken alınan riski yükseltecektir. Spekülâtif amaçlı döviz alımı yapılırken kar elde edebilmek için gereken döviz kuru artışı daha fazla ve bu konuda verilen yanlış bir kararın maliyeti daha yüksek olacaktır.

5. TOBIN VERGİSİ' N DEN BEKLENEN YARARLAR

Döviz ticareti üzerinden alınacak Tobin Vergisi' nden büyük yararlar beklenmektedir. Kısa vadeli spekülâtif işlemlerin döviz kuru üzerindeki istikrarsızlık yaratıcı etkisi, bu tür işlemlerin toplam hacim içindeki payının azalması ile önlenecek, döviz kuru dalgalanmaları azaltılabilecektir. Böyle bir durum da gerçek mal ve hizmet ticareti için finansal ortamı rahatlatacaktır.

Bu vergi, ekonomiler arasında bir mali sigorta fonksiyonu olma görevi de görebilecektir. Çünkü milli döviz kurları spekülâtif baskı altında olan hükümetler, yerli paralarının değerini koruyabilmek için kısa vadeli faiz oranlarını yükseltmek zorunda kalmaktadırlar. Döviz kurunun mevcut düzeyini kısa vadeli faiz oranlarını yükselterek koruma yönteminin ulusal ekonominin istihdam düzeyi ve büyümesi üzerindeki olumsuz etkilerinin telafi edilebilmesi ise hem uzun bir zaman dilimini hem de yüksek maliyetlere katlanılmasını gerekli kılmaktadır.

Dünya genelinde günlük döviz işlemlerinin 1 trilyon USD' dan fazla olduğu ve yılda 240 gün işlem yapıldığı varsayımıyla, %0,5 oranında bir Tobin Vergisi' nden yıllık 360 milyar USD vergi hasılatı elde edilmesi mümkün görülmektedir. Tobin Vergisi' nin birincil hedefi olmasa da elde edilmesi mümkün olan bu vergi hasılatı göz ardı edilemeyecek kadar önemli büyüklüktedir.

6. TOBIN VERGİSİ' NİN MUHTEMEL ZARARLARI

Tobin Vergisi' nin uygulanması halinde sağlanacağı düşünülen kazançların yanında, bu vergi bazı zararlı gelişmelere de yol açabilecektir.

Böyle bir verginin günlük 2 trilyonu aşan bir işlem hacmi üzerine getirilmesi, işlem hacmini bir miktar azaltsa bile oldukça büyük bir uygulama zorluğunu da beraberinde getirmesi söz konusu olacaktır.

Tobin Vergisi' nin uygulanabilmesi için dünya üzerindeki belli başlı finansal merkezlerin işbirliğinin sağlanması gerekir. Aksi halde, büyük miktardaki döviz piyasası işlemleri verginin uygulanmadığı bölgelere kayacaktır.

Tobin Vergisi' nin uygulanması bazen döviz kurlarına istikrar getiremeyebilir. Bir para birimi spekülâtif baskı altında bulunduğu anda, verginin maliyeti hemen hemen tümüyle iskonto edilmiş olduğundan, işlemler üzerinde vergi bulunması fiyat dalgalanmalarını azaltmak bir tarafa, daha fazla dalgalanmaya neden olabilir. Ayrıca, spekülasyonun döviz piyasalarında zararlı olduğu görüşü genel kabul görmüş değildir.

Bu vergi, devletin serbest piyasaya yeni bir müdahalesi olarak görülebilecek bir yapıya sahiptir. Diğer yandan, merkez bankaları da ulusal paralarının değerini

koruma amacıyla döviz piyasalarına müdahale güçlerinden vazgeçmek istemezler. Tobin Vergisi' nin uygulanması sadece kısa vadeli para politikası aracı olarak hizmet verebilir. Böyle bir uygulamanın ekonominin yapısal sebeplerinden kaynaklanan istikrarsızlıkları ortadan kaldırmaktaki etkisizliğinin kabul edilmesi gerekmektedir.

7. TOBIN VERGİSİ' N DEN İSTİSNA EDİLMESİ DÜŞÜNÜLEN İŞLEMLER

Tobin Vergisi' nin uygulanmasında ilk sorun, hangi işlemlerin vergiden istisna edileceğinin belirlenmesi konusunda ortaya çıkmaktadır. Hükümetler, merkez bankaları ya da IMF gibi uluslararası resmi kuruluşlar tarafından yapılan döviz işlemlerinin de bu vergiye tabi tutulmasının savunulması (Bu kuruluşlar tarafından, özellikle merkez bankaları tarafından yapılan bazı işlemlerin spekülatif olarak nitelendirilmesi mümkün bulunsa da) anlamlı görünmemektedir.

Ayrıca ortaya çıkan bazı görüşler, turistlerin ve reel kesimin ticari faaliyetlerinden kaynaklanan küçük miktarda döviz işlemlerinin de Tobin Vergisi' nden istisna edilmesi yönündedir.

Tobin' in orijinal önerisinde para birliği bölgelerinde gerçekleştirilen işlemler için de vergi istisnası öngörülmüştür. Bu istisna yalnız AB gibi birlikler için değil, parasını başka bir para birimine endeksleyen ülke paraları için de uygulanabilecek bir istisnadır.

Tobin Vergisi' nden istisna işlemlerin belirlenmesi hususunda başka bir belirsizlik de, sadece bankalar arasında gerçekleştirilen döviz işlemlerinin vergiden istisna tutulmasının gerekip gerekmediği konusundadır. Karşıt görüşler ortaya atılmakla beraber, Tobin, verginin özellikle bankacılık kesimi üzerine konulması gerektiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla bankalar arası işlemlerin vergiden istisna tutulması, verginin önerilme amacı ile tutarlı bulunmamaktadır.

8. TOBIN VERGİSİ KAPSAMINA GİREN İŞLEMLER

Tobin Vergisi' nin uygulanacağı işlemlerin kapsamının belirlenmesi, daha da zor bir konudur. Prensip olarak verginin sadece spot döviz işlemleri üzerine konulması önerilmiştir. Ancak mevcut finansal sistemde çok çeşitli türev araçların bulunması, spekülâtörlerin döviz alım satımı anlamına gelen başka türlü araçlar ve işlemler kullanarak da aynı sonuca ulaşmalarını ve vergiyi kaçırmalarını mümkün kılabilmektedir. Eğer “döviz” kelimesi bir banka mevduatının başka para cinsinden bir mevduata dönüştürülmesi şeklinde tanımlanırsa, hedef paralar cinsinden likit hazine bonolarında swap işlemi yapılarak Tobin Vergisi' nden kaçınmak kolaylıkla mümkün olabilir.

Buna karşılık, olası vergi kaçığının engellenebilmesi için eğer Tobin Vergisi hazine bonusu işlemlerini de kapsayacak şekilde genişletilirse, bu defa işlemler nakit benzeri başka türev araçlara kayacak, yoksa da bu tür türev araçlar üretilecektir. Tobin Vergisi' nin kapsamı en azından future, opsiyon ve swap piyasalarını kapsayacak kadar genişletilmediği takdirde, bu vergiden kaçınma imkanları hep olacaktır. Spot piyasaların gelişimi ile karşılaştırıldığında, son yıllarda türev piyasaların dünya genelinde daha hızlı bir gelişim sergilediği görülmektedir. Bu gerçek de türev işlemlerin de Tobin Vergisi kapsamına alınması için bir gerekçe oluşturmaktadır.

Türev piyasalarda Tobin Vergisi' nin uygulanmasının bazı ek zorluklarına rağmen, piyasaların mevcut durumuyla bile bu verginin yürürlüğe girmesi mümkündür. Fakat sorun çözülmüş olmayacaktır. Çünkü vergi konulduğunda, vergi kapsamına dahil olmayan yeni türev araçlar icat edilebilecektir. Bu nedenle verginin kapsamının, ileride ortaya çıkabilecek menkul kıymet veya türev piyasa aracı türlerini de kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekecektir. Tobin Vergisi' nin uygulanmasına yönelik konularda uluslararası bir fikir birliğine varılıp varılamayacağı bir tarafa, mevcut koşullarda bu verginin uygulanabilmesi için gerekli esneklik ve hızın sağlanıp sağlanamayacağı bile tartışma konusudur.

9. TOBIN VERGİSİ' NDEN ELDE EDİLEBİLECEK GELİR MİKTARI

Tobin Vergisi' nin uygulanması halinde elde edilebilecek gelir miktarının büyüklüğü; verginin oranı, kısa vadeli spekülasyon işlemleri ne miktarda azaltılmasının hedeflendiği, hangi tür işlemlerin vergiden istisna edileceği ve ne kadar vergi kaçığının ortaya çıkabileceği gibi birkaç değişkene bağlı bulunmaktadır.

Tobin Vergisi' nden elde edilebilecek potansiyel hasılatın büyüklüğüne ilişkin bazı kaba varsayımlar altında hesaplamalar yapılmıştır. Aşağıdaki tablodan da görüldüğü üzere, günlük döviz ticaret hacminin 1 trilyon USD olduğu, işlemlerin %20' sinin vergiden istisna edildiği, %20 oranında vergi kaçığının ortaya çıkacağı ve işlem hacminin vergi sonrasında %50 oranında düşeceği varsayımıyla, vergi oranının %0,5 ve %1 olduğu durumlara ilişkin potansiyel vergi hasılatı rakamları sırasıyla 360 ve 720 milyar USD olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2: Tobin Vergisi' nden Sağlanabilecek Potansiyel Hasılat

Vergilenebilir Döviz İşlemleri	Yıllık Vergi Hasılatı (milyar USD)	
	%1 vergi oranı ile	%0,5 vergi oranı ile
1 trilyon USDx240 işlem günü=240 trilyon USD	720	360
-%20 vergi istisnası=192 trilyon USD		
-%20 vergi kaçığı=144 trilyon USD		
-%50 işlem hacmi kaybı		
=72 trilyon USD efektif vergi tabanı		

10. VERGİ GELİRİNİN DAĞITIMI

Her ne kadar Tobin, vergi önerisini “piyasaları aşırı yağlayan spekülasyon çarkının dişlileri arasına bir miktar kum serpiştirmek” olarak özetlese de, bu vergiden kayda değer bir vergi geliri sağlanması da söz konusudur. Nitekim, son zamanlarda

dünya genelinde Tobin Vergisi' ne olan ilginin artma nedenlerinin başında, bu verginin iktisadi faydalarından çok, uluslararası finansal işlemlerin vergilendirilmesi halinde elde edilebilecek vergi hasılatının büyüklüğü gelmektedir. Tobin Vergisi' nden sağlanacak hasılatın tahsis edilmesi için iki grup faaliyet uygun görülmektedir.

Bunlar;

i) Birleşmiş Milletler (BM) ve onun yan kuruluşlarının temel insani yardımlar ve barışı koruma çabalarının finansmanı,

ii) Bretton Woods kurumları tarafından uluslararası finans ve ticaret sistemlerinin düzene sokulması için yapılan faaliyetlerin finansmanı' dır.

Tobin Vergisi' nden sağlanacak vergi gelirininde sadece bir kısmının tahsisi bile Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların kaynak ihtiyaçlarının tümünü karşılayacaktır. İlk önerisinde Tobin, sağlanacak vergi gelirininde IMF ya da Dünya Bankası gibi bir kuruluşa ödenmesi gerektiğini savunmuş, fakat daha sonraları, vergi gelirininde bu uluslararası kuruluşlar ile vergiyi fiilen toplayan ulusal hükümetler arasında paylaştırılabileceğini kabul etmiştir. Ancak bu dağıtımın ülkelerin mali durumlarına göre orantılı olması gerektiğini, küçük ya da fakir ülkelerin topladıkları Tobin Vergisi gelirininde büyük kısmını, hatta tamamını bünyelerinde muhafaza edebileceklerini söylemiştir. Bu önerinin gerekçesini ise, ekonomilerinin yeterince büyük olmaması nedeniyle Tobin Vergisi' ni uygulamakta isteksiz olabilecek küçük ve fakir ülkelerin de vergiye sadakatini ve sistemin çalışması için gerekli olan genel kabulü sağlamak olarak açıklamıştır. Dolayısıyla, Tobin Vergisi hasılatından uluslararası kuruluşlara tahsis edilecek gelirin büyük kısmı, gelişmiş ülkeler tarafından tahsis edilen vergiler olacaktır.

11. TOBIN VERGİSİ' NİN DİĞER ALTERNATİFLERİ

Her ne kadar Tobin, verginin sadece döviz değişim işlemleri üzerinden alınması şeklinde bir öneri getirmişse de, bu verginin başka bir para birimi üzerinden satın alınan bütün finansal araçlara veya dövizden menkul kıymetlere olan tüm dönüş işlemlerine de uygulanabileceğini belirtmiştir.

Böylece yabancı menkul kıymetlerin, tek taraflı sermaye hareketlerinin, sermaye kazançlarının vergilendirilmesi şeklindeki farklı uygulamalar da Tobin Vergisi önerisiyle birlikte değerlendirilebilecektir.

11.1. Yabancı Menkul Kıymetlerin Vergilendirilmesi

Yabancı menkul kıymetlerin vergilendirilmesi konusu, yabancı menkul kıymet satın almak için girişilen bir akımdan çok, ülkede bulunan yabancı menkul kıymetlerin üzerine konulabilecek bir vergi anlamında düşünülebilecektir. Bu tür bir vergileme geçmişte İsviçre ve Almanya’ da uygulanmış, yabancı menkul tutmanın maliyetinin yükseltilmesi ve fonların ulusal menkul kıymetlere kaydırılması amaçlanmıştır.

11.2. Tek Taraflı Sermaye Hareketlerinin Vergilendirilmesi

Tobin Vergisi’ yle birlikte değerlendirilebilecek başka bir uygulama da sermaye giriş veya çıkışlarının vergilendirilmesidir. Örneğin, ABD’ de 1960’ larda yurtdışına sermaye kaçışını caydırmak amacıyla Reel Faiz Oranı Eşitleme Vergisi (RIRET) adıyla yeni bir vergi uygulanmıştır. İsrail ise 1996’ da ülke içine sermaye girişini sınırlandırmak amacıyla benzer bir vergiyi kullanmıştır. Ancak bu tür uygulamalar sonradan terk edilmiştir.

11.3. Sermaye Kazançlarının Vergilendirilmesi

Finansal istikrarı sağlamak ve paranın spekülatif amaçlı kullanımını sınırlamak için düşünülebilecek farklı bir yöntem de, bu tür sermaye ile elde edilen kazançların vergilendirilmesidir. Böyle bir vergi, gelir vergisi içerisinde de düşünülebilir ancak o zaman bu konunun uluslararası koordinasyonunda güçlükler ortaya çıkar. Zaten yapılan araştırmalar da bu tür sermaye kazançlarının çok az vergilendirildiğini göstermektedir.

12. SONUÇ

Kısa vadeli sermaye hareketlerinin günümüzde ulaştığı büyüklük ve bu sermayenin gelişmekte olan ekonomiler üzerindeki etkileri tüm iktisatçıları bu konu üzerinde düşünmeye sevk etmiştir.

Günlük işlem hacmi ile mal ticareti işlem hacminin yaklaşık kırk katına ulaşan para ticareti, bu ticareti besleyecek reel ekonomilerin aleyhine bir gelişme göstermektedir. Öyle ki, dünya piyasaları adeta paradan para kazanmak isteyenlerin hükmettiği bir kumarhane görünümünü almıştır.

Elbette, özellikle sermaye darlığı çeken gelişmekte olan ülkelerin kalıcı amaçlarla gelen kısa vadeli sermaye hareketlerinin varlığından istifade etmeleri mümkündür. Ancak çok küçük beklenti değişiklikleri ve çok küçük hissi uyarımlarla yön değiştiren bu sermayenin o ülkeler açısından ne kadar kalıcı olduğunu da kestirmek mümkün değildir. Bu nedenle karlılık beklentilerinin yüksek olduğu dönemlerde bir ülkeye giren ve milli paranın aşırı değerlendirilmesi sonucunu doğurarak birçok olumsuzluğu tetikleyen kısa vadeli yabancı sermaye akımları, çeşitli beklenti değişiklikleri ile o ülkeyi terk ettiklerinde de milli paranın aşırı değer kaybetmesine sebep olup yine çeşitli olumsuz ekonomik gelişmeleri başlatmaktadırlar.

Kısa vadeli sermaye hareketlerinin volatilitelerini azaltacak, işlem hacmini daraltacak ve buralardan elde edilecek gelirlerle dünyanın değişik sorunlarının çözümüne kaynak aktarılacak bir öneri olarak gündeme gelen Tobin Vergisi, kısa vadeli sermaye hareketlerinin engellenmesi konusundaki en kapsamlı öneri olarak tartışılmaktadır. Bu konuda kurulan organizasyonlar, yapılan çalışmalar AB' de ve ABD' de yankı bulmaktadır.

Kısa süreli sermaye hareketlerini çeken cazip reel faizlerin düşürülmesi en kalıcı tedbir olmakla birlikte, bu amaçla gelmiş olsa bile bu sermayenin kısa vadeli dalgalanmalara sebep olmasını önleyecek önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu konuda da Tobin Vergisi tavsiye edilebilecektir. Kısmi ve küçük orandaki bir Tobin Vergisi, kısa vadeli sermaye hareketlerinin volatilitelerini azaltacağı gibi uzun vadeli sermaye akımları ve mali piyasaların istikrarı üzerinde herhangi bir olumsuz etkiye bulunmayacaktır.

KAYNAKÇA

Arıkboğa, Aysel “Tobin Vergisi Önerisi”
<http://www.istanbul.edu.tr/iktisat/maliye/bulten//tobinvergisi.htm> , Erişim:
16.12.2004

Akdış, Muhammet “Globalleşme, Global Sermaye Hareketleri ve Finansal Krizler” Pamukkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Akdış, Muhammet (2004) “Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerinin Yol Açtığı Finansal Krizler ve Bu Krizleri Önlemede Kullanılabilecek Araçlar: Tobin Vergisi” Pamukkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Durusoy, Serap “Finansal Liberalleşmenin Sorgulanmasının Nedenleri” Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Erdönmez, Pelin Ataman Tulay, Burçak (Eylül, 1999) “Küresel Krizlere Yeni Yaklaşımlar” , Türkiye Bankalar Birliği Bankacılar Dergisi, Sayı: 31

Gökbel, Doğan (Aralık, 2002) “Uluslararası Bir Vergi: Tobin Vergisi”
<http://www.eso-es.net/kurumsal/yazi.asp?82> , Erişim: 25.12.2004

Güneş, Hurşit (Mayıs, 2004) “Piyasalardaki Asimetri”
<http://www.milliyet.com/2004/05/05/yazar/gunes.html> , Erişim: 07.01.2005

Kaplan, Ersin “Küreselleşme sürecinde Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri ve Tobin Vergisi” Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Kar, Muhsin Kara, Akif “Türkiye’ ye Yönelik Sermaye Hareketleri ve Krizler” Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Kirmanoglu, Hülya “Bir İktisat Bilimcisinin Ardından...”
<http://www.istanbul.edu.tr/iktisat/maliye/bulten9/hulyakirmanoglu.htm> , Erişim:
16.12.2004

Özyürek, Mustafa (Şubat, 2002) “Sıcak Paradan Vergi Alınabilir Mi?”
[http://www.turmob.org.tr/turmob/basin/28-02-2002\(3\).htm](http://www.turmob.org.tr/turmob/basin/28-02-2002(3).htm) , Erişim: 25.12.2004

Özyürek, Mustafa (Temmuz, 2001) “Swap Piyasaları”
<http://www.vergiturk.com/articles/yazi60.htm> , Erişim: 14.01.2005

“Tobin Tax Principles” http://www.justiceplus.org/tobin_tax.htm , Erişim:
07.01.2005

Yılmaz, Celali (Mayıs, 2002) “Döviz Kuru İstikrarının Sağlanmasında Vergi
Politikasıdan Yararlanılması: Tobin Vergisi” , Active Finans Dergisi, Sayı: 24